

Již více než čtyři roky je součástí právního řádu zákon o soudnictví ve věcech mládeže, který komplexně upravuje hmotněprávní i procesněprávní souvislosti trestání mládeže a je bezesporu adekvátní odpovědí na požadavky Rady Evropy na oddělenou právní úpravu trestního soudnictví nad mládeží a významným krokem v trestněprávní politice mládeže. Tento zákon je velmi moderní v tom smyslu, že namísto justice retributivní (trestající) zavádí do soudní praxe justici restorativní – ochrannou a pomáhající obnovit narušené vztahy, k nimž trestnou činností došlo.

Je však otázkou, nakolik lze skloubit zájem zákona na ochraně mladistvého před škodlivými vlivy a na vytvoření podmínek pro jeho další sociální a duševní rozvoj se zájmem poškozeného na odčinění újmy způsobené protiprávním činem, který je sice také zákonným zájmem, ale již dopředu je limitován slovy – podle sil a schopností toho, kdo se protiprávního činu dopustil. Zásada uspokojení zájmu poškozeného je sice v ust. § 3 odst. 7 ZSVM výslovně vyjádřena a tendence rozšiřování procesních práv poškozeného je patrná i v jiných ustanoveních zákona, rezervy však lze spatřovat v diplomové práci zmíněné absenci oprávnění poškozeného podat stížnost proti usnesení o odstoupení trestního stíhání, pokud rozhodnutí bylo učiněno v přípravném řízení, což zajisté zpochybňuje skutečný zájem zákonodárce na ochraně práv a osobnosti poškozeného a nabízí možnost k právní úpravě de lege ferenda. Domnívám se, že právní úprava soudnictví ve věcech mládeže vzhledem k tomu, že je založena na pojetí restorativní justice, by měla vést nejen k ochraně osobnosti mladistvého obviněného, ale také zvýšit ochranu osobnosti poškozeného, jehož procesní práva byla dlouho trestním řádem opomíjena. Posílení procesních práv poškozených jako obětí trestné činnosti by zajisté zvýšil spokojenost veřejnosti s činností trestní justice a učinil by ji přístupnější k aplikaci spíše výchovných namísto represivních postupů vůči mladistvým v souladu s duchem ZSVM.

Další možností úpravy de lege ferenda je, jak již bylo také v mé práci zmíněno, absence právní úpravy tzv. mladých dospělých (osob ve věku od 18 – 21 let), neboť u pachatelů trestné činnosti této věkové kategorie většinou není ukončen jejich sociální vývoj a tak zejména u prvotrestaných pachatelů hrozí riziko jejich stigmatizace a tím vyloučení ze sociálního života na jeho samém počátku, proto se jeví jako vhodné podřadit tuto věkovou skupinu pachatelů pod právní úpravu ZSVM a přiměřeně k vyššímu stupni jejich vyspělosti upravit také systém vhodných sankcí.

Vzhledem k tomu, že ke dni 1.1. 2010 vstoupí v účinnost nový trestní zákoník, kterým byla snížena hranice trestní odpovědnosti na 14 let je vhodné si položit otázku, jak tato změna ovlivní systém soudnictví ve věcech mládeže. Na místě je obava, zda již pachatelé ve věku 14 let jsou natolik zralí, aby byli schopni rozpoznat nebezpečnost činu pro společnost a ovládat své jednání a splnit tak podmínku trestní odpovědnosti. Zahraniční experti obecně snižování hranice trestní odpovědnosti nedoporučují, spíše se přiklánějí k vyššímu užívání alternativních metod. Dále je třeba počítat s tím, že se tato změna odrazí ve statistice kriminality zvýšením množstvím stíhaných a odsouzených mladistvých, což se v budoucnu patrně projeví ve zvýšení počtu kriminálních recidivistů z řad mladistvých a tím se sníží také věková hranice dětí, které se budou dopouštět činnosti jinak trestné, zejména při skupinové činnosti. Vzhledem k nezkušenosti mladých pachatelů vzroste riziko jejich dopadení a tím hrozí jejich dřívější společenská stigmatizace. V oblasti prevence kriminality může hrozit narušení hledání vhodných výchovných postupů k problematickým jedincům institucemi, jež mají za úkol pečovat o mládež, a k jejich nemístnému spoléhání na zásah policie a orgánů činných v trestním řízení.

V souvislosti se snížením hranice trestní odpovědnosti se bude třeba vypořádat také s právními problémy, např. zda ponechat v ust. § 242 trestního zákona věkovou hranici, do které jsou děti chráněny před pohlavním zneužíváním na úrovni 15 let nebo jak může 14letý pachatel hradit škodu, když mu české právo neumožňuje získat legální zdroj příjmů apod.

Dle mého názoru nástrojem snížení kriminality nebo omezení recidivy mládeže není ukládání trestních sankcí stále mladším pachatelům, ale vytvoření účinného systému generální prevence, v němž by všechny instituce, zabývající se péčí o mládež spolu vzájemně spolupracovali při realizaci konkrétních opatření a tak napomáhali lepšímu začlenění problémových jedinců z řad mládeže do společnosti, vhodným projektem se v tomto kontextu jeví např. Systém včasné intervence (SVI).